

Дело C-609/19

**Резюме на преюдициалното запитване съгласно член 98, параграф 1 от
Процедурния правилник на Съда****Дата на постъпване в Съда:**

13 август 2019 г.

Запитваща юрисдикция:

Tribunal d'instance de Lagny-sur-Marne (Районен съд, Ланъи-сюр-Марн, Франция)

Дата на акта за преюдициално запитване:

2 август 2019 г.

Ищец:

BNP Paribas Personal Finance SA

Ответник:

VE

I. Изложение на фактите по спора

- 1 На 10 март 2009 г. VE и съпругата му придобиват недвижим имот и вземат от дружеството BNP Paribas Personal Finance (наричано по-нататък „BNP Paribas“ или „кредитодателят“) кредит за недвижим имот в размер на 143 421,53 EUR, от който произтича задължение в размер на 216 566,51 швейцарски франка (CHF).

Поради неплащане на вноските е обявено, че настъпва предсрочна изискуемост.

- 2 На 16 януари 2015 г. със съдебно решение е разпоредена принудителната продажба на имота. На 20 март 2015 г. имотът е продаден на търг за 55 000 EUR.
- 3 На 12 януари 2017 г. BNP Paribas иска от запитващата юрисдикция разрешение за налагане на запор върху възнаграденията на VE (наричан по-нататък „кредитополучателят“ или „потребителят“).

II. Доводи и искания на страните

1. BNP Paribas

4 BNP Paribas иска наред с другото:

- да се постанови, че общият размер на вземането ѝ възлиза на 192 268,73 EUR съгласно справката, изготвена към 21 февруари 2019 г.,
- да се разреши налагането на запор върху възнагражденията на VE,
- да се обяви за недопустимо искането на VE за обявяване на договора за кредит за недействителен поради наличието на заблуждаваща търговска практика, и при условията на евентуалност същото да се отхвърли,

при условията на евентуалност:

- да се обявят за недопустими исканията на VE, основани на неравноправните клаузи,
- да се постанови, че клаузата за парична единица на сметката, съгласно която кредитът е деноминиран в швейцарски франкове, не се нарежда сред неравноправните клаузи, доколкото определя основния предмет на договора и е съставена на ясен и разбираем език,

при условията на евентуалност спрямо предходното:

- да се постанови, че клаузата за парична единица на сметката, съгласно която кредитът е деноминиран в швейцарски франкове, не е неравноправна, тъй като не създава значителна неравнопоставеност между правата и задълженията на страните,
- да се обявят за неоснователни исканията на VE, основани на неравноправните клаузи.

5 BNP Paribas твърди, че VE е бил уведомен за колебанията на обменния курс, на които се излага, и за последиците от това за погасяването на кредита. Ето защо това тя счита, че в договора няма нито една неравноправна клауза.

2. VE

6 VE иска наред с другото:

- да се отправят до Съда на Европейския съюз серия преюдициални въпроси,

- да се отмени сключеният от него договор HELVETIMMO,

при условията на евентуалност:

- да се провери дали са неравноправни клаузите „Описание на Вашия кредит“ (клауза № 1), „Финансиране на Вашия кредит“ (клауза № 2), „Откриване на вътрешна сметка в евро и на вътрешна сметка в швейцарски франкове за управление на Вашия кредит“ (клауза № 3), „Операции по превалутиране“ (клауза № 4), „Погасяване на Вашия кредит“ (клауза № 5), „Възможност за промяна на паричната единица на сметката“ (клауза № 6), „Клауза за признаване на информация в документа за приемане на кредита“ (клауза № 7), „Погасяване на Вашия кредит“ (клауза № 8), „Погасяване на главницата“ (клауза № 9),
- да се постанови, че всички клаузи от № 1 до № 9 се считат за несъществуващи, и да се оставят без приложение,
- да се преквалифицират договорите HELVET IMMO и INVEST IMMO в договори за кредит в евро с фиксирана лихва от момента на сключването им, да се възприеме обменен курс от 1 евро за 1,50 швейцарски франка и да се преизчисли дължимото салдо,

при условията на евентуалност спрямо предходното:

- ако се приеме, че имплицитната клауза за индексирание е част от основния предмет на спорния договор, същият да се обяви за недействителен.

- 7 VE твърди, че кредитът по спора го излага на неограничен риск, свързан с обменния курс, че в договора не се споменава нищо за курсов риск и не се съдържат думите „риск, свързан с обменния курс“. Той посочва, че не му е предоставен кредитният калкулатор, позволяващ на кредитополучателите да се информират, въпреки че кредитът е предложен в период, в който кредитодателят е очаквал съществено колебание на обменния курс.
- 8 Поради това той иска Съдът на Европейския съюз да бъде сезиран с няколко преюдициални въпроса, по-специално за да се прецени дали практиката на Cour de cassation (Касационен съд, Франция) е в съответствие с разпоредбите на Директива на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, 1993 г., стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273). По същество той иска договорът за кредит да се обяви за недействителен, тъй като счита, че е налице заблуждаваща търговска практика. При условията на евентуалност той твърди, че размерът на вземането трябва да се намали предвид неравноправността на имплицитна клауза за индексирание, клаузите за парична единица на сметката и парична единица на плащането,

непосочването на възможния „риск, свързан с обменния курс“, клаузата за погасяване на главницата и клаузата за опция за изкупуване.

III. Договорът и правната уредба

1. Спорният кредит

- 9 Съгласно спорния договор кредитодателят отпуска кредит в швейцарски франкове с фиксиран лихвен процент. Кредитът се погасява чрез еурови вноски, но тези месечни вноски се изчисляват в равностойността им в швейцарски франкове за нуждите на плащането на лихвите и погасяването на главницата по сметка в швейцарски франкове.
- 10 В предложението се уточнява, че ако промяната на обменния курс доведе до увеличаване на цената на кредита за потребителя, месечните вноски ще покриват приоритетно лихвите и срокът на кредита ще се удължи с пет години. Уточнява се също, че: „размерът на Вашите еурови вноски остава непроменен, но срокът на кредита Ви се удължава. Ако обаче запазването на размера на еуровите Ви вноски не позволява погасяване на цялото салдо по сметката в рамките на първоначалния остатъчен срок, удължен с 5 години, еуровите Ви вноски ще бъдат увеличени“.
- 11 В конкретния случай VE заема сума в размер на 143 421,53 EUR; тази сума съответства на 216 566,51 швейцарски франка. След продажбата на имота, чиято цена е приспадната от оставащата част от главницата, кредитодателят иска налагане на заповед върху възнагражденията на VE за сумата от 192 268,73 EUR.

2. Правото на Съюза

- 12 Запитващата юрисдикция счита, че приложимият към случая акт от правото на Съюза е Директива 93/13, и по-специално членове 3 и 4 от нея.
- 13 Съгласно заключението на генералния адвокат Wahl по дело Kásler и Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:85, т. 91 и т. 2 от заключението): „При преценката на ясния и разбираем характер на договорните клаузи трябва да се отчитат всички обстоятелства по конкретния случай, и по-специално предоставената на потребителя информация към момента на сключването на договора, както освен чисто формалния и езиков аспект, трябва да се има предвид точната оценка на икономическите последици от посочените клаузи и връзките, които могат да съществуват между тях“.
- 14 В решение от 20 септември 2017 г., Andrić и др. (C-186/16, EU:C:2017:703, т. 51 и т. 2 от диспозитива) Съдът постановява, че ясният и разбираем характер на клауза като тази, за която се отнася спорът, означава тя да „се разбира от потребителя едновременно от формална и

граматическа гледна точка, но и по отношение на конкретния ѝ обхват в смисъл, че среден потребител, относително осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен, може не само да установи възможното поскъпване или обезценяване на чуждестранната валута, в която кредитът е бил договорен, но и да прецени потенциално значимите икономически последици от подобна клауза върху финансовите му задължения. Необходимата в това отношение проверка следва да се извърши от националния съд“.

- 15 Съдът припомня, че доколкото *„потребителят е в положението на по-слабата страна в отношенията с продавача или доставчика, по-специално по отношение на степента му на информираност, това изискване, въведено от същата директива, за изразяване на ясен и разбираем език на договорните клаузи, а следователно и за прозрачност, трябва да се тълкува разширително“* (решение от 20 септември 2017 г., Andrićius и др. (C-186/16, EU:C:2017:703, т. 44 и цитираната съдебна практика). В точка 46 от същото решение Съдът уточнява, че този въпрос трябва да бъде разгледан от запитващата юрисдикция.
- 16 Съдът постановява и че *„клауза в договор за кредит [...], вследствие на която целият риск от обменния курс се прехвърля върху кредитополучателя и която не е съставена прозрачно, така че кредитополучателят не е в състояние да прецени въз основа на ясни и разбираеми критерии икономическите последици от сключването на този договор, може да се разглежда като неравноправна от националната юрисдикция“* (определение от 22 февруари 2018 г., Lurean (C-119/17, непубликувано, EU:C:2018:103, т. 31 и т. 2 от диспозитива).
- 17 Накрая, в решение от 20 септември 2018 г., OTP Bank и OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750) Съдът постановява: *„Член 4, параграф 2 от Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че изискването договорната клауза да бъде съставена на ясен и разбираем език, задължава финансовите институции да предоставят на заемателите достатъчна информация, която да им позволява да вземат решения, основани на добра информираност и благоразумие. В това отношение това изискване означава, че потребителят разбира клауза относно валутния риск едновременно от формална и граматическа гледна точка, но и по отношение на конкретния ѝ обхват в смисъл, че среден потребител, относително осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен, може не само да установи възможното обезценяване на националната валута спрямо чуждестранната валута, в която е сключен заемът, но и да прецени потенциално значимите икономически последици от подобна клауза върху финансовите си задължения“* (т. 78 и т. 3 от диспозитива). В същото решение Съдът уточнява: *„член 4 от Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че налага ясният и разбираем характер на договорните клаузи да се преценява чрез позоваване към момента на сключването на договора на всички обстоятелства около това сключване, също както и на всички останали*

клаузи на договора“ (т. 83 и т. 4 от диспозитива); накрая той добавя, че националният съд има задачата да извърши служебна преценка на неравноправния характер на такава клауза (т. 91 и т. 5 от диспозитива).

3. Националното право

- 18 В случая запитващата юрисдикция се произнася по искане за налагане на заповед върху възнаграденията. В това отношение тя упражнява правомощията на съда по изпълнението и следователно трябва да установи основателността и размера на вземането.
- 19 Член L. 132—1 от Code de la consommation (Кодекс за потреблението), понастоящем член L. 212—1 от същия кодекс, транспонира Директива 93/13 във френското право. Съгласно тази член:

„В договорите, сключени между търговци и нетърговци или потребители, неравноправни са клаузите, които имат за предмет или резултат създаването на значителна неравнопоставеност между правата и задълженията на страните по договора, в ущърб на нетърговеца или потребителя.

Conseil d'État [Държавен съвет] [...] определя с декрет списък на клаузи, считани за неравноправни; в случай на спор, отнасящ се до съдържащ подобна клауза договор, търговецът трябва да докаже, че спорната клауза не е неравноправна.

С декрет, приет при същите условия, се определят видовете клаузи, които с оглед на тежестта на засягане на равновесието в договора, трябва безспорно да се считат за неравноправни по смисъла на първа алинея.

Тези разпоредби се прилагат независимо от формата или носителя на договора. Това важи по-специално за заявки за поръчка, фактури, гаранционни карти, приемо-предавателни протоколи или разписки за доставка, билети или ваучери, в които се съдържащи подлежащи или неподлежащи на свободно договаряне разпоредби или препратки към предварително установени общи условия.

Без да се засягат правилата за тълкуване, предвидени в членове 1156—1161, 1163 и 1164 от Code civil [Граждански кодекс], преценката дали дадена клауза е неравноправна се извършва, като се вземат предвид всички обстоятелства, довели до сключването на договора, към момента на самото сключване, както и всички останали клаузи в него. Неравноправността се преценява и с оглед на клаузите, съдържащи се в друг договор, когато между сключването или изпълнението на тези два договора е налице обвързваща правна зависимост.

Неравноправните клаузи се считат за несъществуващи.

Преценката дали клаузите са неравноправни по смисъла на първа алинея не се отнася нито до определението на основния предмет на договора, нито до съответствието на цената или възнаграждението спрямо продадената стока или доставената услуга, при условие че тези клаузи са съставени на ясен и разбираем език.

Договорът продължава да действа във всички свои разпоредби, различни от обявените за неравноправни, когато може да се изпълнява и без посочените клаузи.

Разпоредбите на този член са императивни“.

- 20 Предпоследната алинея от този текст транспонира член 4, параграф 2 от Директива 93/13 и представлява основанието за релевантната вътрешна съдебна практика.
- 21 Cour de cassation (Касационен съд) изключва възможността клаузите, които определят основния предмет на договора, да се квалифицират като неравноправни, при условие че са съставени на ясен и разбираем език (постоянна съдебна практика).
- 22 През 2017 г. в две дела, които се отнасят до кредит, сходен на процесния, той припомня, че задача на съда, който разглежда делото по същество, е да провери служебно дали е налице значителна неравнопоставеност.
- 23 През 2018 г. в дело, което се отнася до кредит, сравним с процесния, той постановява, че клаузата, която предвижда „конвертиране в швейцарски франкове на остатъка от месечните вноски след погасяване на съпътстващите разходи по кредита, [определя] основния предмет на договора“. Освен това той приема, че тази клауза е ясна и разбираема по следните причини: „погасяването на кредита се извършва чрез конвертиране на фиксираните вноски в евро, [...] това конвертиране се осъществява по обменен курс, който може да се движи в посока нагоре или надолу, [...] това движение може да доведе до удължаване или намаляване на срока за погасяване на кредита и евентуално до промяна на общата сума за погасяване“.
- 24 С петнадесет решения, постановени на 20 февруари 2019 г., Cour de cassation (Касационен съд) потвърждава решения на въззивни съдилища, като приема, че кредитът Helvet Immo определя основния предмет на договора, доколкото „[п]рисъщият за този вид кредити курсов риск има значение за погасяването на кредита“. В обжалваните решения по тези дела подробно е представен механизмът на кредита Helvet Immo, припомнен в точка III.1 от настоящото решение, и се приема, че „договорът излага по прозрачен начин конкретния механизъм за конвертиране на чуждестранната валута“ и че в този смисъл клаузата е ясна и разбираема. Тези решения изрично се позовават на решение на Съда от 20 септември 2018 г., OTP Bank и OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750).

- 25 В някои от последните решения се съдържа препратка към „информационна бележка, придружена от кредитен калкулатор, представящ в числа въздействието на колебанията на обменния курс върху погасителния план“, без липсата или наличието на този елемент да влияе на решението. В заключението си генералният адвокат предлага наличието или липсата на този елемент, който впрочем се изисква от последващото законодателство (член L. 312—8 от Code de la consommation (Кодекс за потреблението), понастоящем член L. 313—25 от същия кодекс), да се взема предвид при преценката дали спорните клаузи са ясни и разбираеми.

IV. Мотиви за отправяне на преюдициалното запитване

1. Основният предмет на договора

- 26 Спорният договор съдържа няколко клаузи, представени като част от механизъм за конвертиране на валути, ефектът от които е включването на курсовия риск в заплащаните от потребителя месечни вноски. Плащаните в евро месечни вноски са с фиксиран размер. При промяна на обменния курс сумата за погасяване в швейцарски франкове е по-малка от сумата, посочена на потребителя при вземането на кредита. Тази сума покрива приоритетно лихвите.
- 27 Следователно този договор представлява кредит, деноминиран в чуждестранна валута и подлежащ на погасяване в национална валута, който не е договорен индивидуално. С оглед на настоящия вид на правото на Съюза, транспонирано в националното право, въпросният механизъм е част от основния предмет на договора.
- 28 Спорните клаузи се отнасят до правилата за приспадане на плащанията от лихвите, до функционирането на сметките в швейцарски франкове, парична единица на сметката, и в евро, парична единица на плащането, както и до удължаването на срока на кредита. От тях следва, че при неблагоприятна промяна на обменния курс потребителят дължи по-голяма главница в евро, отколкото е заетата сума, и че месечните му вноски служат почти изключително за погасяване на лихвите и само остатъчно за намаляване на дължимата част от главницата.
- 29 Ето защо запитващата юрисдикция иска да се установи с каква свобода на преценка разполага спрямо тези клаузи: трябва ли те да се разглеждат като едно неделимо цяло, съставляващо основния предмет на договора, и поради това неподлежащи на квалифициране като неравноправни, при условие че са ясни и разбираеми? Или обратно, трябва да се приеме, че тези клаузи могат да бъдат разгледани поотделно като неравноправни, с изключение на клаузата, предвиждаща погасяване в чуждестранна валута — изключение, което вече е предвидено в съдебната практика?

2. Познаването на предвидимия икономически контекст от страна на кредитополучателя като елемент от преценката дали клаузата е ясна и разбираема

- 30 Видно е, че кредитополучателят е получил голям брой сведения преди вземането на кредита. От документите в преписката се установява, че тези сведения изтъкват стабилността на курса евро – швейцарски франк. Следователно потребителят е можел да счете, че рискът, свързан с поетия от него ангажимент, се отнася до други аспекти, също съобщени от кредитодателя, като цената на превалутирането или фиксирания характер на лихвения процент.
- 31 В предложението за кредит подробно е представен механизмът за погасяване на кредит в швейцарски франкове чрез месечни евро вноски. Рискът, свързан с обменния курс, произтича от съчетаването на различни клаузи. VE подчертава, че изразът „риск, свързан с обменния курс“ не присъства в предложението.
- 32 От представените за обсъждане документи личи, че в период на напрежение на финансовите пазари някои валути, и по-специално швейцарският франк, се считат за „валутни убежища“, които предпазват държателите си от характерните за подобен контекст колебания. Видно от представените за обсъждане документи, този факт може да е бил известен на кредитодателя към момента на сключване на договора, което е вероятно, предвид компетентността и познанията, свързани с качеството му на специалист — кредитодател.
- 33 Националното законодателство и съдебната практика насочват съда към обективно разглеждане на предложението, без да отчита този контекст, препращайки например към кредитни калкулатори, представящи в числа последиците от промяната на обменния курс върху цената на кредита, без обаче непременно да изискват този елемент. Практиката на Съда се позовава на понятието за прозрачност при проверката дали клауза, която е част от основния предмет на договора, е ясна и разбираема.
- 34 Следователно запитващата юрисдикция иска да се установи какъв е конкретният обхват на това понятие за кредитополучателя, незапознат с последиците от икономическото напрежение за развитието на обменния курс, и дали той е трябвало да бъде уведомен за допълнителния риск, който тогава съставлява икономическият контекст, в който поема ангажимента си.
- 35 Косвено се поставя въпросът за преценката на добросъвестността на кредитодателя, който предвид компетентността си е можел да анализира това предвидимо развитие. В тази насока VE представя икономически прогнози на швейцарската централна банка отпреди кредита, за които понастоящем счита, че са били известни на кредитодателя.

Преюдициални въпроси

36 Tribunal d'instance de Lagny-sur-Marne (Районен съд, Ланьи-сюр-Марн, Франция) отправя до Съда на Европейския съюз следните въпроси:

- 1) Трябва ли член 4, параграф 2 от Директива 93/13 да се тълкува в смисъл, че клаузите, които установяват плащането на вноски с фиксиран падеж, погасяващи първо лихвите, и предвиждат удължаване на срока на договора и увеличаване на вноските за погасяване на салдото по сметката, като това салдо [може да] нарасне значително в резултат от колебанията на валутните курсове, представляват основния предмет на кредит, деноминиран в чуждестранна валута и подлежащ на погасяване в национална валута, и не могат да се разглеждат поотделно?
- 2) Трябва ли член 3, параграф 1 от Директива 93/13 да се тълкува в смисъл, че клаузите, които установяват плащането на вноски с фиксиран падеж, погасяващи първо лихвите, и предвиждат удължаване на срока [на договора] и увеличаване на вноските за погасяване на салдото по сметката, което може да нарасне значително в резултат от колебанията на валутните курсове, създават значителна неравнопоставеност между правата и задълженията на страните по договора, по-специално доколкото излагат потребителя на несъразмерен курсов риск?
- 3) Трябва ли член 4 от Директива 93/13 да се тълкува в смисъл, че налага яснотата и разбираемостта на клаузите в договор за кредит, деноминиран в чуждестранна валута и подлежащ на погасяване в национална валута, да се преценява, към момента на сключване на договора, чрез позоваване на предвидимия икономически контекст, в настоящия случай последиците от икономическите затруднения в периода 2007—2009 г. за колебанията на обменните курсове, предвид на експертния опит и познанията на специалиста — кредитодател и неговата добросъвестност?
- 4) Трябва ли член 4 от Директива 93/13 да се тълкува в смисъл, че налага яснотата и разбираемостта на клаузите в договор за кредит, деноминиран в чуждестранна валута и подлежащ на погасяване в национална валута, да се преценява въз основа на това дали кредитодателят, разполагащ с експертния опит и познанията на специалист, е съобщил на потребителя информация, и по-специално информация в числа, която е чисто обективна и абстрактна и не отчита икономическия контекст, способен да повлияе върху колебанията на обменните курсове?